

VILÁGSZENZÁCIÓ ÁTROHANÓ TURIZMUSSEL

Mi lesz veled, Baradla?

Az UNESCO számon tart egy „leltárt”, amely *A világ kulturális és természeti öröksége* címet viseli. Ami ebben a különleges listában helyet kap, az az újkori népvándorlók, a turisták úti céljának első helyére kerül. Ebben a világörökségnyilvánításban szerepelni felbecsülhetetlen erkölcsi haszon, és igencsak konkrétan mérhető anyagi nyereség.

Úgy három évtizede Magyarországon járt egy neves kanadai földrajztudós. Látogatása után ezt írta: „Európában tett egész utazásom során a legmélyebb és legmaradandóbb benyomásaimat az aggteleki cseppkőbarlangban szereztem. Mély meggyőződése, hogy ez a kicsiny ország ezzel a barlanggal olyan egyedülálló föld alatti kincessel dicsekedhet, amely méltó arra, hogy az egész világ megismerje és a csodájára járjon. Az aggteleki cseppkőbarlang megérdemli, hogy egy sorban említsük a föld legnagyobb földrajzi jelenségeivel, a coloradói Grand Canyonnal, a Niagara vízeséssel vagy a Yellowstone Park gejzirjeivel.”

A coloradói Grand Canyon, a Niagara vízesés és a Yellowstone Park gejzirjei „leltári tárgyak” a fent nevezett listában. Aggtelek nem. S nem azért, mert méltatlan a földkerekség leginkább óvando-beccsülendő-csodálandó természeti látványosságai közé sorolni, hanem egy adminisztratív akadály miatt. A *Világörökség Bizottság* szabályzata ugyanis kimondja: csak akkor vehető fel egy több országot érintő természeti képződmény a nyilvánított közép közé, ha ezért az érintett államok együttesen pályáznak. Esetünkben a Baradla-barlangrendszer 25 kilométeres járataiból hét kilométer — a Domic-barlang — cseh-szlovák területre nyúlik át. Domic gazdái nem kérték felvételüket a világörökség-listára. „Szerencsénkre.”

Ha az Aggteleki Nemzeti Park vezetői lidérces álmot látnak, abban lelkes turisták özönlenek cseppkőszobáiba. Akik azután éhekes, szomszások, fáradtak, aludni szeretnének valahol, szuvenírt vásárolni az otthon maradtaknak, netán valutát beváltani, megtankolni a kitűrt benzintartályt, este táncolni, szórakozni valahol, új kempingszék venni az elszakadt helyett, hazatelefonálni Hollandiába, hogy mama, hát ez fantasztikus, ide neked is el kell jönnöd feltétlenül.

Fejenként 171 forint

Csak hogy a turistahadat kevés és pironkodtatóan nívtalan szálláshely várja. Evés-ivás ügyben az előbbi jelzők szó szerint ismételhetők. Szuvenír gyanánt bővíti kínálnak a bazárosok. Csak 86-os benzint tankolhat. Nyilvános crossbar? Szórakozóhely? És iparcikkbolt, valutaváltó? Itt!!

1986-ban negyedmillió látogatója volt az Aggteleki Nemzeti Parknak. Ebből összesen 43 ezren szálltak meg Jósvalón, illetve Aggteleken, átlagosan nem egészen két éjszakát töltve szállodákban, turistaházakban, kempingben. Ennél jellemzőbb mutató, hogy egy-egy vendég átlagosan mindösszen 171 forintot költött itt, ebben benne foglaltatik a szállás, az étkezés, az emléktárgy- és a benzinvásárlás, a barlangbelépő is. Ilyen rossz áron eladott élmény kevés terület mondhat magának.

Nincs mire költöni, nincs miért maradni a világszenzáció-számba menő látványosság helyszínén. A külső és belföldi vendégek legfeljebb 2-6 órát töltenek itt el — barlanglátogatással együtt. Márpedig az „átrohanó turista” nem hogy gazdagítaná a kört, ellenkezőleg, csak költséggel és gonddal jár.

A Baradla csodálatos cseppkővei és képződményei veszélyeztetett kincsek. Úgy kell bemutatni, hogy megóvják a tömegturizmussal együtt járó környezeti ártalmaktól.

Ez sajnos ez ideig nem sikerült. Mendemondák és vészkiáltások kommentálják a sajtóban az elmúlt évtizedek történéseit. Ami tény: fenn, a felszínen és lenn, a barlangban, jóvátehetetlen és/vagy csak rendkívül költségesen helyrehozható ártalmakat szenvedett a táj. A területgazdák nem tudtak bánni a rájuk bízott értékkel. Az átgondolatlan fejlesztések, a szakszerűtlen kezelés lenn is, fenn is megtette a magáét.

A források, víznyelők elszennyeződtek. Amíg a hagyományos falusi háztartásban 3-4 veder, 30-40 liter vizet használtak fel naponta, a vezetékes ivóvíz kiépítésével több mint 300 litert. De mert a csatornázás csak sokéves késéssel követte a vízvezetést, a helyi szállodák, vikendházak és lakóházak szennyvize a barlangban üledékként le.

A védett élővilágot lenn megvédeni nem tudták. A sok látogató miatt szinte állandó reflektorfényben úszó barlangrendszer értékes részeit erős algaaképződés indult el. Kiépítették egy barlangszínházat — higiéniai berendezések nélkül; a közönség nemcsak a koncertek felletti elragadtatásának engedett szabad folyást... Aztán, az izléstelen és természetrombolás iskolapéldájaként, a cseppkő színházteremben felépítettek egy vasbeton véce-monstrumot. De a felszín új építmánya sem kímélték az esztétikai tisztaságot.

Sürgös és még sürgősebb

Amikor híre ment, hogy nemzeti parkká kívánják nyilvánítani Aggtelek környékét, aki itt bármiféle üzleti vállalkozásban érdekelt volt, „ráhajtott”, hogy kicsavarjon mindent a boltból, ki tudja, mit hoz a holnap. Karbantartás? Felújítás? Fejlesztés? A vendégforgalom elvitték a pénzüket távolabb vidékre, ahol nem kellett tartaniuk a természetvédők vétőitől. Mindegyik „átengedte” az utódnak a fejlesztés jogát.

Olyan örökséget vett át az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal, amikor 1984-ben nemzeti parkká nyilvánította Aggtelek környékét, amelynek minden egyes teendőjére rácsészeltetnek pirossal a „Sürgös!”-t. A természetvédelem mellé a nyakukba szálalt a körzet idegenforgalmi programgazdájának és a barlang üzemeltetőjének a feladatukra is.

Hogy fér meg egymással a nyereségorientált turisztikai „ipar” és az állami költségvetésből finanszírozott természetvédelem? Alkalmas-e egyáltalán a hivatásos természetbúvár arra, hogy a messziről tömegesen érkező idegenek kényelmével, kiszolgálásával bajlódjon, méghozzá úgy, hogy az hozzon is valamit a konyhára?

Buzeczky Győző, az Aggteleki Nemzeti Park igazgatója tisztában van vele, hogy nemcsak a génmegőrzést, a kutatást, az oktatást kéri számon tőlük, hanem a védett-örökött értékek megfelelő színvonalú bemutatását is. Méghozzá nemcsak a „vajtűlűk”, a szakmabeliek számára, hanem az amatőröknek, a turistáknak is be kell mutatni a természet értékeit. És ezt nem „fapados”, hanem — nemzeti parkhoz illő — párnás kivitelen.

A bárányfelhő szélén

Rokonszenves kötelezettség, készséggel lelkesednek is, ha nem húznak vissza a földre a prózai valóság. Konceptió ugyanis, az van, de a minció hozzá, az bizony hibádzik. Így aztán az idegenforgalmi fejlesztési lehetőségeket taglaló tanulmány inkább tűnik a bárányfelhő szélén álmodozók meséjének, mintsem az ésszel befogható távlatok programjának.

Pedig tényleg szép tervek. Hang és képanyag — helyben fogyasztásra és hazavitelre — az élményszerző,

élményező áru kínálatot bővítendő. Olyan könnyen emészthető, ízlésesen tálalt ismeretterjesztés, amely az ökológiai szemléletformálást szolgálja.

Audiovizuális élménydömping: dia, film, videó segítségével akár több száz néző számára fedett és szabad téri vetítőkben bemutatni az átlaglátogató előtt különben takarva maradó növény- és állatvilágot, a táj építészetét. Csupa olyat, aminek a megismerésére idő és eszköz hiányában nem nyílna lehetőség.

Programmal megtöltött a kiváló akusztikájú, de élő műsorokban oly szegény színháztermet. Élő skanzen-é fejlesztési Jósvalót; megvásárolni, illetve gazdát találni a lassan elhagyott házaknak, bevonni ezeket szállásbővítésként a turizmushoz. Időben-terben választékot és programot kínálni a látogatóknak, hogy szívesen maradjon, szívesen költson, legyen hol, legyen mire.

Komfortosítani, bővíteni kellene a már meglévő szálláshelyeket, hangulatos és kulturált vendéglátó-szórakozó bázisokat létrehozni a kis- és nagyobb pénzü vendégek kiszolgálására.

Hát ez kellene. Hogy kissé bizarr a gondolat, hogy vendéglőssé-szállodássá is váljék a Nemzeti Park? Miért ne? Persze, ne a geológus vagy biológus akarjon azzá lenni, hanem az ahhoz értő. Seholy nem a belépődíjakból tesznek szert a hasonló intézmények egy kis bevételre, hanem abból, hogy jártában-keltében megéhezik, elfárad a vendég. Ha a hortobágyi húsos palacsintával lehet megkeresni a barlangfelújításra való, akkor hát azzal kell megkeresni.

A lehetőség megvan

Hol van hát a remélt és elérhető jövő között a járható mezsgye?

— A lehetőségben — mondja *Rakonczay Zoltán*, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal általános elnökhelyettese. — Attól, hogy ezt a körzetet nemzeti parkká nyilvánítottuk, nem lett még azzá. De az kétségtelen, hogy az ország négy nemzeti parkja közül a leggyorsabban és a legigazibbá válni az aggtelekinak van esélye. Viszonylag kis területen fekszik — 20 ezer hektár —, a határ mentén, ezért kissé zártabb, védettebb, mint a másik három. Nincs zavaró ipar, nincs alapvető érdekellentét a területén jelen levő gazdálkodókkal. A nemzeti parkká minősítéssel megteremtődött annak a lehetősége, hogy természetvédelmi alapszemléletű fejlesztésben gondolkodhassunk. Jogosítványt kaptunk ahhoz, hogy a további rombolásokat megakadályozzuk, például, hogy ne nyissanak új bányákat a területen. De egy ideig még nem várható látványos változás, sőt nincs kizárva, hogy tovább romlik a jelenlegi állapot. Nincsenek ugyanis a Baradla-barlangrendszer és környéke fejlesztésére tartalékolni pénzek. Bátorítást adhat viszont a vállalkozószellemnek, hogy — remélem, ez mindenki számára nyilvánvaló — a természetvédelem és az idegenforgalom érdekei nem ellentétesek.

A krónikás — mit tehet mást? — illő áhítattal és ismételt lenyomással a világörökség nyilvánítására érdemes látvány előtt, és mélyet sóhaj. Ettől ugyan a lelke nem lett könnyebb, de a légzése, az igen.

A Baradla ugyanis az asztmások, légzőszervi betegek Mekkája lehetne. Húsz esztendője gyógyulnak itt a borsodi bányászok — legfeljebb 400-500 egy évben —, holott csupán a bányászok között több ezerre, az országban tízezrekre tehető a rászoruló száma. Ez ideig a 17 kilométernyi magyar barlangrendszerből itt csupán egyetlen, néhány száz méteres szakaszt használnak erre a célra. De ez már egy másik cikk témája.

Antal Anikó

PÉNZPIACI MOZGÁSOK

Soha a magyar gazdaság történetében még nem volt példa arra, ami az ősszel történt: hogy a kormány erőteljesen gyorsuló inflációt, jelzett jó előre. Az ilyen természetű hosszabb távú előrejelzések eddig az árszínvonalnak általában csak 3-5 százalékos emelkedését helyezték ki-látásba, a meghatározott árucsoportokra vonatkozó áremelések bejelentését pedig jobbra az árváltozások előestéjére időzítették.

Az idei bejelentés nemcsak a lakosságot érte meglepetésszerűen, hanem a gazdaság minden szereplőjét felkészületlenül érte. Hogy milyen hatással volt, van az áruk piacára, azt azóta is tapasztaljuk. De megmozdult a pénzpiac is.

Először a bankok, majd a biztosítók ajánlottak fel kamatprémiumot azoknak, akik náluk hagyják, illetve náluk helyezik el a pénzüket, s az elmúlt napokban akciókra kényszerült az értékpapírcsoporthoz. Miután a lakossági kötvények kereslete alig, a kínálat viszont lényegesen nőtt, s miután az OTP rekordértékű kötvénykibocsátással tovább erősítette ezt a tendenciát, a forgalmazóknál kötvénykészletek halmozódtak fel, s az árfolyamok csökkenni kezdtek.

Az első lépést a kötvénypiac megteremtője, az Állami Fejlesztési Bank jogutódja, a Budapest Bank tette meg, Járni Zsigmondnak, a „kötvénypiac atyjának” vezérletével. A bank

levélben fordult a kötvénykibocsátókhoz: 1988-ra toldják meg némi kamatprémiummal a normál, garantált, általában 11 százalékos kamattal. Az érintettek közül — ez mintegy 80 vállalat, intézmény — eddig 17 vállaszkodt, s jelentette be, hogy ráadásaként 1-4 százalékos prémiumot fizet az 1988. évi kamatra. Bár valamennyi kibocsátónak érdeke, hogy a kötvények iránti bizalom fennmaradjon, a bészre csak azok a vállalatok reagálhattak prémiummal, amelyek nyeresége ezt lehetővé teszi. (Lám, már érezhetők, hogy az államilag garantált kamatok mellett sem mindegy, mennyire eredményesen gazdálkodik vállalat értékpapírt vásárolja a befektető állampolgár.)

Akik nem fizethetnek prémiumot, azok közül is többen kerestek eszközt, módszert a vevők bizalmának megőrzéséhez, az árfolyamcsökkenés megállításához. Az Arrabona III. kötvény kibocsátója például az átlagos kamatprémiummal megegyező összegben — 3 százaléknál értékben — utaltványt ad a kötvénytulajdonosoknak, mellyel azonnal vásárolhatnak. Azonnal, ami nem kis előny a csak jövőre realizálható kamatprémiummal szemben. Ötletes fogás.

Mások, így például a Mobil, a Délibáb, a Borsodi Ruházati Kereskedelmi Vállalat úgy döntöttek, hogy inkább visszavásárolják a banktól a másodlagos forgalomban felhalmozódott kötvényeiket, semmint hogy azok árfolyama tovább süllyedjen. Harminc kötvénykibocsátó viszont arról értesítette a bankot, hogy semmit sem tesz, többet nem fogja meg nem döntött.

A Budapest Bank következő lépése az volt, hogy maga védte — védi — meg az új vevőket a kö-

vények árfolyam-ingadozásának hatásaitól. Vagyis attól, hogy ha a későbbiekben eladják kötvényeiket, azok árának esése miatt árfolyamvesztésüket szenvedjenek. Ezt a bank úgy éri el, hogy a kockázatot magára vállalja: aki kéri, annak garantálja a kötvény hozamát. Vagyis azt az összeget, amit a kamat és a kötvény eladása együtt hoz az értékpapír tulajdonosának.

A banknak ez az ajánlata is csak legfeljebb egy esztendőre szól, és azoknak kedvez, akik rövid időre akarják elhelyezni a pénzüket. Akik csupán 3 hónapra vesznek kötvényt, azoknak évi 7 százalékos hozamot (nem kamatot!) garantál a bank. Tehát garantáltan ennyi haszonnal jár az értékpapír megvétele. A hat hónapos lekötésre évi 8 százalékos, a kilenc hónapra évi 9 százalékos, a tizenkét hónapra pedig évi 10 százalékos hozamot garantál a bank. A befektető így biztos jövedelemhez jut, amelynek mértéke megegyezik a bankbetét után járóval. A rövid távú befektetés persze hozhat ennél többet is, ha az árfolyamok nőnek, de lényegesen kevesebbre is van — és manapság nem is csekély — esély. Am ha a befektető a garantált hozamot választja, és kötvénye mégis nagyobb hasznot eredményezne, akkor a különbözetet a bank elvezi.

Alig egy hét telt el a lépések meg-tétele óta, s a lakosság annak ellenére is élénken reagált a változásokra, hogy a feltételek módosulásáról alig volt alkalma tudomást szerezni. A Budapest Bank kötvénypénztáránál ismét sorok kígyóznak; az emberek ismét vásárolják mind az új, mind a másodlagos forgalomban értékesítésre kínált papírokat. Egyelőre vonzóbbnak találják a bankgarancia nélküli, bizonytalan hozamot, amiből arra lehet következtetni, hogy a többség hosszabb időre kívánja pénzét lekötöni.

Abból pedig, hogy az értékpapír-kereskedelemben érdekelt további 21 pénzintézet ez ideig — tudomásunk szerint — semmit sem tett, arra következtethetünk, hogy a bankgyakorlat nem kereskedelmi, inkább hivatali jellegű adódó rugalmatlansága nyomja rá magatartásukra a bélyeget. Ez a rugalmatlanság az oka az áru- és pénzpiac jelenlegi állapotának is. Mivel a vállalati hitelek kamatait és a lakossági betétek kamatait a Pénzügyminisztérium határozza meg, s mivel a központi vezetés merev, a pénzpiac sem tud úgy alkalmazkodni a változásokhoz, ahogy ésszerű lenne.

Hogyan lenne ésszerű? Természetesen úgy, hogy a betétek és az értékpapírok kamatai legalábbis lépést tartsanak az inflációval, azaz ha a bankok reálkamatot fizetnének.

Az áru- és pénzpiacra tapasztalható negatív jelenségek bizonyítják, hogy a pénzügyi kormányzat sem készült fel a folyamatok észszerű „levezénylésére”. Figyelemre méltó a lakosság jó részének magatartása is, amely gyors alkalmazkodásról; ésszerűségről törekvésről tesz tanúságot.

Gál Zsuzsa

Magyar-azerbajdzsáni gazdasági tárgyalások

Jegyzőkönyv aláírásával pénteken befejeződtek a magyar-azerbajdzsáni gazdasági tárgyalások. A jegyzőkönyvet *Bartha Ferenc*, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Titkárságának vezetője és *Ajaz Mu-*

talibov miniszterelnök-helyettes, az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság Állami Tervbizottságának elnöke írta alá. Ajaz Mutalibov fogadta *Marjai József* miniszterelnök-helyettes.

A munkaerőhelyzetről tárgyal a vasasszakszervezet

A kohászat, a gépipar és a villamosenergia-ipar munkaerőhelyzetéről tanácskozott tegnapi ülésén a vasasszakszervezet központi vezetői. Az Ipari Minisztérium és a szakszervezet beszámolója szerint az év eddigi eltelt részében a vártanál is nagyobb ütemben, 2,8 százalékkal, egyes területeken 4-5 százalékkal csökkent a létszám, aminek oka főleg a keresetszabályozás ki-terjesztése, a gazdaságtalan tevékenységek megszüntetése és egyes hiányszakmák munkaerő-utánpótlásának egy sor nehézsége.

A legtöbb helyen továbbra is egy-szerre tapasztalható munkaerőhiány és munkaerő-felesleg. A villamosenergia-iparban például problémát jelent, hogy kevés a jó lakatos, kazán- és turbinagépész, villanyszerelő, valamint az ügyfélszolgálatok-nál dolgozó szakember. A kohászatban kritikus a hiány olvasztár-, kovács- és öntőszakmákban, ezeken a munkahelyeken az utóbbi években húsz százalékkal is csökkent a létszám. A gépiparban jelentős a külföldre vállalkozások munkaerő-el-szívó hatása.

A legtöbb vállalatnál megkezdődött a szakképzetlen munkaerő fel-váltása. A szerkezeti, technológiai

váltással megnőtt az igény az átképzések iránt, de nem mindenütt vállalták az ezzel kapcsolatos ten-nivalókat. A szakszervezet szerint a munkáltatók ma még nem kap-nak kellő intézményes segítséget, pedig az elkövetkező években vár-hatóan növekedni fog az átképzé-szek száma, és az átképzési támoga-tás.

A központi vezetőség határozata alapvető fontosságú feladatként szorgalmazza, hogy növekedjen a foglalkoztatás hatékonysága. S olyan eszköz- és intézményrendszer-tart szükségesnek, amely segíti a problémák megoldását, és végső so-ron nem okoz munkanélküliséget. Az eddigi intézkedések ugyanis — a testület véleménye szerint — még nem feltétlenül teszik lehetővé a mind gyakoribb átlási foglalkozta-tási nehézségek enyhítését. Várha-tó, hogy nehezebbé válik a pálya-kezdők munkába állása, az átcsop-ortosításokban érintettek elhelye-zése. A vasasszakszervezet részt kí-ván vállalni az ezekhez kapcsoló-dó programok kialakításában, s alapvető törekvésének tekinti a dol-gozók egyéni érdekeinek fokozot-tabb védelmét, a foglalkoztatás fel-tételeinek befolyásolását. (MTI)